

Karel Havlíček Borovský

31.května 2006 Vilém Tanzer

Karel Havlíček Borovský stál u zrodu moderní české státnosti, politiky, literatury a žurnalistiky a svou činností je výrazně ovlivnil. O životě a díle málokterého Čecha bylo tolik napsáno. Havlíčkův osud byl pro mnohé inspirací i vědeckým materiálem, ale také zdrojem legend a ideologických fabulací.

Karel Havlíček se narodil, jak známo, roku 1821 v Borové, v rodině vesnického kupce. Jak sám později přiznává, zásadní vliv na jeho mládí měl místní farář Brůžek. Gymnaziální studia dokončil v Německém Brodě. Protože se původně chtěl stát knězem, nastoupil v Praze do arcibiskupského semináře. Z tamější atmosféry byl rozčarován a po několika měsících byl vyloučen. Odtud pramení jeho kritický postoj k tehdejšímu stavu katolické církve a jeho pozdější reformní návrhy obsažené v Epištolách kutnohorských.

Havlíček jako kritik panslavismu

Následný, skoro dvouletý pobyt Havlíčka v carském Rusku, kam se vydal dělat domácího vychovatele, z něho udělal velkého kritika naivních panslavistických idejí. Po návratu do Čech vzbudil svými články, zejména známou kritikou Tylova Posledního Čecha, značný rozruch. Tehdy psal: „Byl by již čas, aby nám to naše vlastenčení ráčilo konečně z úst vjeti do rukou.“ Brzy přišla nabídka na místo redaktora vládních Pražských novin a České včely, kterou přijal, přestože chtěl být původně českým beletristou, nikoliv žurnalistou.

Významným milníkem, nejen v životě Havlíčkově, byl revoluční rok 1848. V březnu padl Metternichův režim, byla přislíbena ústava, která měla garantovat občanská práva a svobody. A už 5. dubna spatřily světlo světa Národní noviny, první český nezávislý deník, na jehož stránkách Havlíček formuloval politický program národních liberálů. Češi, stejně jako mnozí Němci, si tehdy přáli proměnu absolutistické státu v konstituční monarchii. Zásadní rozpor se projevil ve vztahu k německé revoluci. Havlíček, stejně jako Palacký, trval na myšlence austroslavismu, tedy spolupráci Slovanů v rámci habsburské monarchie, jako „federaci“ rovnoprávných národů. Připojení Rakouska, včetně českých zemí, k rodícímu se Německu jednoznačně odmítl.

V bouřlivém roce se stal poslancem, vedl polemiky, jak s radikálními demokraty, tak i vídeňskou reakcí. Za některé své články se ocitl i na pár dní ve vězení. Za tvrdou kritiku Oktrojované ústavy stanul, v té době již zámožný majitel novin, před soudem. Své názory před porotou obhájil a byl v jeho prvním procesu osvobozen. Ne vždy dala historie Havlíčkovým názorům za pravdu. Například o komunismu napsal, že se jedná o bludné učení, které však není pranic nebezpečné, protože pro svoji absurdnost nenajde nikdy dost přívrženců, aby někde do života uvedeno býti mohlo.

Národní noviny a Slovan

Národní noviny pak vycházely, navzdory úředním ústrkům, až do začátku roku 1850. Havlíček ve své žurnalistické práci neustal. Od května začal v Kutné Hoře vydávat časopis Slovan, který vycházel dvakrát týdně až do srpna 1851, kdy jeho vydávání kvůli stále nepříjemnější úřední šikaně sám ukončil. Přesto na nyní již bývalého redaktora čekal ještě jeden soudní proces. Porota ho znovu osvobodila a tak vládní konzervativní kruhy zvolily jiný postup. V noci na 16. prosince 1851 začala jeho nucená cesta do vyhnanství v Brixenu, o níž později sepsal slavné Tyrolské elegie. V dnešním italském Bressanone musel Havlíček strávit několik dlouhých let a napsal tam svá nejvýznamnější básnická díla. V létě roku 1855 se mohl vrátit zpět domů, ale jeho zdravotní stav se brzy začal zhoršovat. Svě nemoci Havlíček podlehl 29. 7. 1856, pohřeb se konal 1. srpna.

Karel Havlíček Borovský
(31. 10. 1821–29. 7. 1856)

- zakladatel Národních novin
- představitel národně liberálního tábora